

ŽIVOTVORNI MAČ

ŽIVOTVORNI MAČ

Jagju Munenori

baBun

BEOGRAD

2017.

Naslov originala:
The Way of Living Sword
Yagyū Munenori

© Copyright na prevod za Srbiju
Babun

Prevod
Bulat Slobodan

Redaktura
Ana Bešlić

Štampa
Zuhra

Tiraž: 500

ISBN 978-86-80792-10-1

SADRŽAJ

Predgovor 7

PRVI DEO

Smrtonosni mač 13

DRUGI DEO

Životvorni mač 47

TREĆI DEO

Bez mača 73

Napomene 85

Bibliografija 91

PREDGOVOR

Japanske reči *šin ken* znače „pravi mač“, ali danas se one više koriste u metaforičnom smislu. U uobičajenom govoru činiti nešto sa ‘pravim mačem’ znači činiti to sa krajnjom ozbiljnošću. Imati stav koji odgovara ‘pravom maču’ znači biti smrtno ozbiljan. *Šin ken šo bu*, u bukvalnom prevodu - svedočiti sa pravim mačem - znači da je nešto urađeno sa smrtnom ozbiljnošću.

Ova stara uzrečica dobro ukazuje na razlog zašto su Japanci uporni i vešti kao što jesu kada je u pitanju opstanak i prilagođavanje. Viševjekovni razvoj kulture pod vladavinom ratničke kaste samuraja omogućio je Japancima da se prema bilo kom iskustvu odnose kao da se radi o pitanju života i smrti.

Ova knjiga pokazuje na koji način oni to čine.

Knjiga porodičnog predanja o umeću ratovanja

Život Jagju Munenoriya je sušta suprotnost životu Mijamota Musašija iako su obojica bili profesio-

nalni ratnici iz istog istorijskog razdoblja. Jagju je dobio poduku o borilačkim veštinama od svog oca a kasnije je postao učitelj Tokugave Hidatade 1601 god., već sa trideset godina. Šatorska vlada Tokugave je bila uspostavljena dve godine kasnije i Hidatada je postao drugi šogun 1605. Jagju Munenori je tada postavljen za *šogunhe heiho šihen* ili službenog učitelja borilačkih veština u porodici šoguna.

Jagju se nakon toga istakao u borbama u tada još uvek nesigurnim prvim godinama nove Šatorske vlade. U jednom takvom, čuvenom događaju, kada je šogun neočekivano napadnut iz zasede, Jagju je sam posekao sedmoricu napadača svojim „smrtonosnim mačem“. Kasnije je sve više plemića i njihove braće i sinova tražilo da pristupi njegovoj borilačkoj školi „Nova senka“, na čijem čelu se nalazio Jagju, sada već poznati ratnik i majstor mačevanja.

I pored svoje izuzetne vojničke karijere, Jagju je kasnije priznao da mu dublja značenja borilačkih veština nisu postala jasna sve dok nije zašao u pedesete godine života. I Mijamoto Musaši je u svojoj knjizi izneo sličnu opasku, iako je poznato da je u mlađim danima prošao kroz mnoge bitke u kojima nikada nije bio poražen. Kao i Musaši, Jagju je svoju knjigu o veštinama borenja napisao u poznijem dobu života, nakon mnogo razmišljanja o doživljenim iskustvima.

Knjiga porodičnog predanja o umeću ratovanja je kompletirana 1632. god, kada je Jagju Munenori

naimenovan za šefa tajne službe. Za vreme Šatorske vlade Tokugava uloga tajne službe je bila da nadgleda neposredne vazale familije Tokugava, da kontroliše zamak Edo, da nadzire rad nižih vladinih službenika, da nadgleda sve oficijelne ceremonije kojima prisustvuje šogun i da učestvuje u radu visokog suda. Zbog svega ovoga Jagjuovo delo u mnogo većoj meri reflektuje društvenu i političku svest nego Musašijevo.

Knjiga porodičnog predanja o umeću ratovanja sastoji se iz tri glavna svitka koji su naslovljeni „Smrtonosni mač“, „Životvorni mač“ i „Bez mača“. To su zen-budistički termini koje su samuraji usvojili radi utvrđivanja svojih načela u ratu i miru. Ubistveni mač predstavlja upotrebu sile u situaciji kada je potrebno da se zavede red i otkloni nasilje, „Životvorni mač“ prikazuje spremnost da se predvide nadolazeći problemi kao i da se oni preduprede. Svitak „Bez mača“ prikazuje sposobnost da se u potpunosti iskoriste resursi okoline.

Zen i borilačke veštine

Jagjuovo delo sadrži relativno mnogo materijala koje vode poreklo iz zen budističkih izvora što ukazuje na sličnost između zena i borilačkih veština u izvesnim tačkama. Međutim, Jagju jasno kaže da je sličnost između zena i borilačkih veština delimična i nepotpuna i da on sâm nije u potpunosti ovladao zenom.

Od kako su samuraji preuzeli vlast u Japanu, vekovima pre nego što su Jagju i Musaši bili rođe-

ni, budisti su pokušavali da civilizuju i obrazuju ratnike. To, međutim, ne znači da su oni u celini uspeali u svome naumu da oplemene budističkim duhom i prosvetle samurajsku kastu. Razlog za po-manjkanje potpunog uspeha u ovome bio je taj što su budisti, osim što su neprekidno nastojali da učine samuraje kulturnijim, bili dodatno opterećeni ispravljanjem posledica njihovih grešaka i preterivanja. Budisti su uvek bili ti koji su sahranjivali mrtve, usvajali i podizali decu koja su ostajala si-ročad nakon ratova ili bila plod vanbračnih veza, a da ne pominjemo to što su po pravilu zbrinjavali napuštene žene i udovice.

Prema tome, odnosu zena i samuraja, učitelja ne bi trebalo ocenjivati na osnovu nivoa učenika. Da su borilačke veštine zaista bile smatrane najvišom naukom u Japanu, kao što to neki apologeti tvrde, onda bi zen učitelji morali da budu učenici ratnika, a ne sasvim obrnuto, kako je u stvari bilo.

Duga vladavina ratničke kaste u Japanu je ipak dovela do izvesnih anomalija u ljudskom društvu, što se najbolje ogleda na primeru njenog neslaganja sa širim japanskim i istočnoazijskim socijalnim i političkim idejama. Pošto je vojna vladavina bila uspostavljena silom, njena sudbina je bila da prekraja društvene i filozofske ideale ne bi li ostvarila sopstvene ciljeve, bez namere da se u potpunosti prepusti sudu i vođstvu tradicionalnih religija i njihove filozofije.

Prvi deo

Smrtonosni mač

PREDGOVOR

Postoji stara izreka: „Zveckanje oružjem sluti na zlo, i prezreno je od Puta Neba. Latiti se oružja samo kada je to neizbežno predstavlja Put Neba.“¹ Razlog zašto se oružje smatra zloslutnim znamenjem je taj što je Put Neba takav da daje život svim stvorenjima, a kada se nešto koristi za oduzimanje života, onda to oruđe zaista poprima zloslutno značenje. Tako izreka kaže da je prezreno ono što je u suprotnosti sa putem Neba.

Ipak, izreka takođe kaže da je latiti se oružja, u slučaju kada je to neizbežno, isto tako Put Neba. Šta to znači? Iako na prolećnom povetarcu cveće cveta i zelenilo buja, sa nastupom jesenje studeni, lišće opadne i drveće ogoli. Takva je presuda neba.

To je tako zato što razum nalaže da nešto čemu je došao kraj bude posečeno. Ljudi mogu da, koristeći okolnosti, čine zlodela, ali kada se krug zločina zatvori, zločin mora da se rasvetli i njegov počinilac bude kažnjen. Eto, zato staro kazivanje govori da je upotreba oružja takođe Put Neba.

Događa se da mirijade ljudi propati i postrada zbog zlodela jednog čoveka. U takvom slučaju mirijade ljudi biva spaseno uklanjanjem tog jednog čoveka. Zar to nije verodostajan primer izreke da je „smrtonosni mač, mač koji život daje“?

Postoji nauka o upotrebi oružja. Ako pokušaš da ubiješ nekoga bez poznavanja ove nauke, najverovatnije ćeš biti ubijen.

Ako stavimo prst na čelo, u borilačkim veštinama, u borbi mačevima jedan na jedan, postoji samo jedan pobednik i jedan gubitnik. Ovde je reč o borilačkoj veštini na individualnom planu, pa je tako u ovom slučaju dobitak ili gubitak zanemarljiv.

Ali kada cela zemlja pobedi zahvaljujući pobeđi pojedinca, ili kada cela nacija izgubi zahvaljujući porazu pojedinca, to je onda umeće ratovanja na kolektivnom planu. Pojedinač je zapovednik, a narod su njegove vojne snage. Ove snage su ruke i noge komandanta. Da bi snage uspešno dejsstvovala potrebno je da ruke i noge komandanta dobro rade. Ako snage ne dejsstvuju uspešno, to znači da ruke i noge ne rade dobro.

Kao kada se neko upusti u odmeravanje snaga sa protivnikom koristeći dva mača, uzimajući na sebe veliki zadatak i složenu ulogu da, vešto koristeći ruke i noge ostvari pobeđu, tako i vojni zapovednik, koristeći svoju ratničku veštinu, uspešno raspoređuje snage i smišlja dobru strategiju kako bi pobedio u ratu.

Nadalje, kada dve suprotstavljene vojske stanu jedna naspram druge, jasno je da one moraju zapodenuti ljuti boj kako bi se rešilo pitanje pobeđ-

nika, ali pre stvarnog okršaja onaj koji ima ulogu zapovednika mora izvesti postrojavanje borbenih formacija u svome duhu, u mislima povesti svoju veliku vojsku u boj, što takođe predstavlja veštinu ratovanja, ali na planu uma i duha.

Umeće ratovanja je i kada uvek imate na umu moguće izbijanje nereda u mirnim vremenima. Sagledavati stanje u državi, predviđati kada i gde će izbiti trzavice i sprečavati nered pre nego što nastupi, takođe spada u umeće ratovanja.

Kada je zemlja u miru, pažnja posvećena odabiru državnih činovnika i briga o sigurnosti nacije je takođe jedna strana umeća ratovanja. Kada državni činovnici, gledajući samo svoje lične interese, počnu da ugnjetavaju običan narod, to je početak kraja nacije. Pažljivo proučavanje situacije, planiranje u kom pravcu bi valjalo ići da bi se izbeglo slabljenje države zbog samoživosti njenih činovnika, sve to podseća na pomno posmatranje protivnika u dvoboju radi predviđanja njegovog sledećeg poteza. Zar u tom slučaju pažnja nije do kraja izoštrena? To je ono što boričkim veštinama daje tako veliki potencijal.

Takođe, u okruženju vladara često nailazimo na prevrtljivce koji se u prisustvu gospodara pretvaraju da su pravedni, ali im zato oči čudno zacakle čim se nađu pred svojim podređenima. Uvek spremni na mito, ovi ljudi će predstavljati rđavo kao dobro i uvek gledati da nevini pate, a da se krivci zlorado smeju. Uočiti ovakvo ponašanje u njegovom zametku važnije je nego razotkriti već skovanu zaveru.

Zemlja pripada vladaru, a narod je takođe njegov. Oni koji lično služe vladara njegovi su podanici isto kao i oni koji ga služe iz daljine. Kolika je udaljenost među njima? Oni su podjednako u službi vladara kao ruke i noge. Da li se noge razlikuju od ruku samo zato što su udaljenije? Pošto i ruke i noge osećaju svrab i bol na isti način, šta je onda tu dalje a šta bliže?

Zato će ljudi omrznuti čak i poštenog vladara ako njegovi najbliži podanici izrabljuju one koji su udaljeni od njega i izazivaju patnje nedužnih.

Vladar je obično okružen manjom grupom ljudi koja broji od pet do deset njemu najbližih osoba. Većina naroda se nalazi daleko od vladara. Kada omrzne vladara, narod će svoja osećanja morati da ispolji. Sada, ako su oni koji su bili bliski vladaru sve vreme gledali samo svoje lične interese a ne dobrobit vladarske kuće, ako su ga loše služili i učinili da ga narod omrzne, onda će takvi, kada nastupe teška vremena za vladara, biti prvi koji će hteti da ga uklone sa njegovog položaja.

Sve ovo je posledica lošeg delovanja osoba iz vladarevog okruženja, a ne njegova lična greška. Bilo bi dobro kada bi se takva situacija mogla sagledati u njenom zametku i kada oni udaljeniji od vladara ne bi bili zaboravljeni u trenucima kada on deli nagrade.

Takođe, kada je reč o društvenim i profesionalnim odnosima, tvoje delovanje treba da je u skladu sa razvojem situacije, a tvoj pristup isti kao u ratnika, s tim da ovde nema pravih borbi. Svest o tome

da treba pratiti razvoj situacije, čak i kada se nalaziš u grupi, predstavlja jedan oblik umeća ratovanja.

Ako nemaš sposobnost brzog sagledavanja razvoja neke situacije, možeš se, na primer, predugo zadržati u društvu u kome ti nije mesto i tako upasti u nevolje bez potrebe. Ako kreneš da izlažeš neke svoje stavove a da prethodno nisi upućen u stanje duha tvojih sagovornika, onda je lako moguće da će se među vama razviti rasprava, svađa, a na kraju možda i pogibeljan sukob. Sve to se može izbeći ukoliko dobro proceniš situaciju i stanje duha u kome se drugi nalaze.

Čak i nameštanje sobe tako da svaka stvar dođe na svoje pravo mesto uključuje pravilno sagledavanje razvoja neke situacije. I to donekle uključuje primenu ratničkog umeća.

I tako, iako je pojavni svet raznolik, načelo je isto. Stoga se ono može primeniti i na rešavanje velikih državnih pitanja. Predrasuda je da umeće ratovanja služi samo za ubijanje ljudi. Ono ne služi tome da bi se ljudi ubijali, već da bi se iskorenilo zlo. To je strategija pomoću koje se može spasiti život mnogim ljudima, uklanjanjem zla jedne osobe.²

Ono što je zapisano u ova tri svitka je knjiga koja se ne nosi izvan kuće. A opet to ne znači da je Put tajna. Tajnost je potrebna radi prenošenja znanja. Ako se znanje ne prenese, to je isto kao da knjige nije ni bilo. Neka moji naslednici dobro razmisle o ovome.

VELIKO UČENJE

Kaže se da je *Veliko učenje*³ kapija elementarnog učenja. Kada ulaziš u neku kuću, najpre moraš da prođeš kroz kapiju. Tako je kapija znak da si dospao do kuće. Prošavši kroz kapiju, ulaziš u kuću i susrećeš se sa domaćinom.

Učenje je kapija kroz koju prolaziš da bi se ostvario na Putu. Prema tome, učenje je kapija, a ne kuća. Kada vidiš kapiju nemoj misliti da je to kuća. Da bi ušao u kuću, koja je iza, treba da prođeš kapiju.

Budući da je učenje tek kapija, kada čitaš knjige ne misli da je to Put. Zbog ove zablude mnogi ljudi nisu iskusili stvarni Put, bez obzira na svoju učenost i rečitost. Čak i ako umeš tečno da čitaš drevna tumačenja, ako ne poznaješ načela, tada ne možeš da usvojiš ni Put.

Pa ipak, koliko god da je ovo tačno, teško je dosegnuti Put bez učenja. Takođe, teško je izreći tvrdnju da neko razume Put samo zato što je učen i načitan. No, postoje i ljudi koji su prirodno usklađeni sa Putem, premda ni sami ne znaju kako.

Veliko učenje govori o usvajanju znanja i usavršavanju svih stvari. Usvajanje znanja znači poznavanje načela na kojima počiva sveukupno znanje sveta. Usavršavanje stvari znači da, zahvaljujući temeljnom poznavanju sveopštih načela, ti znaš sve i kadar si sve da postigneš. Kada nema šta da se na-

uči, onda nema ni šta da se radi. Kada ne poznaješ načelo, sve je jalovo.

U svim stvarima nesigurnost dolazi usled neznanja. Stvari se zadržavaju u tvom umu zato što si obuzet sumnjom. Kada neko načelo postane jasno, više nema šta da se zadrži u tvome umu. To se zove usvajanje znanja i usavršavanje svih stvari. Pošto je tvoj um sada rasterećen svega, svaki zadatak je lako obaviti.

Iz tih razloga praksa koja stoji iza različitih umeća ima za svrhu da raščisti ono što se nalazi u tvom umu. Na početku ništa ne znaš, pa tako nemaš ni pitanja. Onda, kada započneš sa naukom, nešto iskrсне u tvome umu i to nešto ti predstavlja prepreku i kočnicu. A onda ti više ništa ne polazi za rukom.

Kada ono što si učio u potpunosti iščili iz tvog uma, tada nestane i prakse, pa izvođenje tehnike bilo kog umeća postane lako, jer više nisi opterećen razmišljanjem o naučenom, ali opet ne odustupaš od naučenog. To je onda spontano usklađivanje sa naučenim, bez posebnog razmišljanja o tome. Na ovom primeru bolje se razume i nauka o umeću ratovanja.

Naučiti sve udarce mačem, sve telesne položaje, načine fiksiranja pogleda, temeljno usvojiti sve što se može saznati i pretočiti naučeno u praksu, to se zove usvajanje znanja. Nakon što ti to pođe za rukom, kada sve naučeno iščili iz tvog svesnog uma i ti ponovo postaneš nevin, to je onda usavršavanje svih stvari.

Kada utemeljiš svoj nauk i praksu, tvoj um je slobodan čak i kada su ti ruke, noge i telo u akciji. Ti si odvojen od svog učenja, ali ne i udaljen od njega. Šta god činio, tvoje delovanje je slobodno.

U takvim trenucima ti čak ni ne znaš gde ti je um; niko, pa ni sam đavo ne može zaviriti u tvoje srce. Učenje postoji da bi se dostiglo ovo stanje. Jednom kad ovo konačno shvatiš, učenje nestaje.

To je krajnji smisao postupne transcendencije u svim veštinama zena. Vrhunac Puta je zaboraviti na učenje, odreći se uma, uskladiti se sa njim bez ikakve svesti o znanju.

Ovo stanje je prelazak sa učenja na ne-učenje.⁴

RASPOLOŽENJE I VOLJA⁵

Um sa naročitim unutrašnjim usmerenjem i jaka koncentracija misli naziva se volja. Volja ostaje unutra, a ono što se ispoljava je raspoloženje.

Da bismo slikovito dočarali ovu stvar možemo reći da je volja gospodar u kući, a raspoloženje sluga. Volja je unutra i gospodari nad raspoloženjem.

Ako raspoloženje suviše žuri da izađe napolje, ti ćeš se spotaći. Volja mora da obuzda raspoloženje, tako da ono ne žuri.

U okviru borilačkih veština, spuštanje centra gravitacije može se nazvati voljom. Kretanje u borbu sa namerom da ubijemo ili budemo ubijeni može se nazvati raspoloženjem. Bezbedno spuštaj centar gravitacije i ne dozvoli da te nadvlada užur-

bano i agresivno raspoloženje. Osnovno pravilo u borbi je da voljno kontrolišeš svoje raspoloženje, umirujući strasti tako da tvoje raspoloženje ne odvlači tvoju volju.

PRIVID I NAMERA⁶

Privid i namera su dve suštinske stvari u umeću ratovanja. Privid i namera znače stratešku upotrebu lukavstava, korišćenje nečeg prividnog da bi se dobilo nešto stvarno.

Privid i namera obavezno načine utisak na ljude, čak i kada oni naslućuju da se iza nekog spoljašnjeg privida krije skrivena namera. Kada spretno izvedeš svoju obmanu i protivnici nasednu na nju, ti onda možeš lako da pobediš, pošto će oni sami dovršiti posao.

Što se tiče onih koji se ne daju prevariti, kad vidiš da nisu upali u prvu zamku, a ti onda postavi drugu. Tada, čak i ako protivnici nisu upali u tvoju prvu zamku, efekat će biti isti kao i da jesu.

U budizmu se ovakve metode nazivaju ekspeditivna sredstva. Čak i kada prava istina ostane prikrivena iznutra a strategija primenjena spolja, kada na kraju dođeš do istine, tada će i sve obmane kojima si se služio takođe postati istina.

U animističkoj religiji postoji nešto što se zove misterija duhova. Takva misterija se obično drži u tajnosti, radi snaženja vere kod ljudi. Kad ljudi

imaju snažnu veru, od toga imaju koristi i njihovi bližnji.

Na putu ratnika ovo se zove strategija. Iako je strategija nešto lažno, kada se to lažno koristi da bi se pobedilo bez prolivanja krvi, onda laž postane istina. To je primer onoga što zovemo ostvarenje harmonije sredstvima potpuno suprotnim od nje.

UDARANJE PO TRAVI DA BI SE ZASTRAŠILE ZMIJE

U zenu postoji nešto što se zove „udaranje po travi da bi se zastrašile zmije“. Iznenaditi i uplašiti protivnika spada u sredstva kojima se služimo, kao kada udaramo po travi da bismo zaplašili zmije.

Učiniti nešto neočekivano, poput lukave radnje koje će zaplašiti protivnika, takođe je privid iza kojeg stoji prikrivena namera, a to je jedan oblik umeća ratovanja.

Kada je protivnik uplašen a njegova odbrana nesigurna, onda će on mnogo sporije i neodlučnije reagovati.

Da bi se odvukla protivnikova pažnja koriste se čak i jednostavni i svakodnevni pokreti kao što je podizanje ruke.

Bacanje mača na pod takođe spada u umeće ratovanja. Ako si ostvario majstorstvo u mačevanju bez mača, ti nikada ne možeš ostati bez mača. Pro-

tivnikov mač je tvoj mač. To se zove delovanje u izviđanju trenutka.

IZVIĐANJE TRENUTKA

Izviđanje trenutka je delić vremena pre nego što protivnik učini prvi pokret. Prvi impuls pokreta je energija, osećanje ili raspoloženje koje se oseća u grudima. Dinamika pokreta je energija, osećanje ili raspoloženje. Pravovremeno sagledavanje protivnikove energije, osećanja ili raspoloženja, kao i odgovarajući odgovor na njih, naziva se izviđanje trenutka.

Ovakva brza radnja je specijalnost zen-budizma i nosi naziv dinamika zena.

Energija, osećanje ili raspoloženje koji se kriju iznutra i ne razotkrivaju se, predstavljaju mogućnost trenutka. To je nešto skriveno i nevidljivo kao brava u vratima. Ratnička veština izviđanja trenutka sastoji se u sagledavanju skrivenih zbivanja i delovanju u skladu sa njima.

AGRESIVAN I PASIVAN NAČIN

Agresivan način vođenja borbe jeste kada napadaš namerno, udarajući svom žestinom od samog početka borbe, agresivno nastojeći da pobediš, ako ne prvim udarcem a onda što pre.

Osećaj agresije je isti bilo da je u protivnikovom ili u tvom umu.

Pasivan način vođenja borbe je kada ne kreneš odmah u žestoki napad, nego čekaš na protivnikov prvi potez. Krajnji oprez može se shvatiti kao pasivan način.

Agresivan i pasivan način odnose se na razliku između napadanja i mirovanja.

NAČELA AGRESIVNIH I PASIVNIH STAVOVA TELA I MAČA

Dok kružiš oko protivnika sa agresivnim telesnim stavom i pasivnim položajem mača, svojim telom, radom nogu i ruku ti izmamljuješ prvi pokret od protivnika i osiguravaš pobedu izazivajući ga da sam preuzme inicijativu. Pri tome su tvoje noge i telo u agresivnom stavu, dok je mač u pasivnom. Svrha dinamičnih, agresivnih pokreta nogu i tela jeste da navedu protivnika da učini prvi pokret.

AGRESIVNI I PASIVNI PRISTUPI TELA I UMA

Tvoj um treba da bude pasivan, a telo agresivno. Jer, sa agresivnim umom ti ćeš biti nagao i brzoplet, što nije dobro. I zato, treba da vladaš svojim umom i činiš